

חולין צג

משה שווערד

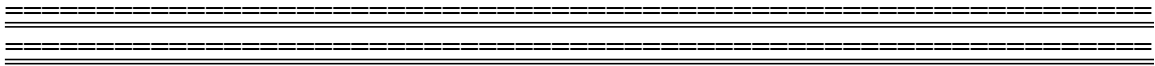
1. ספר שערים מצוינים בהלכה

משה מי אמר רחמנא. פרש"י תלמיד חכם. ובמס' שבת (קא:) פרש"י כלומר רבינו בדורו כמשה בדורו. ובמס' סוכה (לט.) פרש"י גדול הדור. ובפתח עינים כתב בשם האריז"ל דתלמיד חכם מופלג בדורו מתעבר בו ניצוץ משרע"ה, ומשו"ה אמרו בש"ס בכמה דוכתי כי הכא. ועי' בשו"ת נוב"י (מהד"ת יו"ד סי' קנג) דבהני ג' מקומות פרש"י שתמה על גדול הדור כמותו שיאמר דבר זה, שאילו אמרו אדם אחר לא היתה התמיה כל כך אם טעה, אבל גדול הדור כמותך איך יטעה. משא"כ במס' ביצה (לח:) פרש"י ביקרא דמשה הא

משתבע, עי"ש הטעם לזה. והא דמצינו במס' יומא (ה:) בשעיר של ר"ח שקצף משה, וא"ל אהרן שיש לחלק בין קדשי שעה לקדשי דורות, ומשה טעה והודה לו, עי"ש ברש"י, זהו משום דשם יש מקום לטעות. ובענין טעות שמצינו שהרבה גדולי הדור טעו, עי' מש"כ מזה במס' גיטין (כט: ד"ה הא דאבא).

2. רמב"ם יד החזקה הלכות מאכלות אסורות פרק ז

(טז) יראה לי שכל אלו החוטין והקרומות איסורן מדברי סופרים ואם תאמר שהן אסורין מן התורה בכלל כל חלב וכל דם אין לוקין עליהן אלא מכת מרדות ויהיו כחצי שיעור שהוא אסור מן התורה ואין לוקין עליו:

3. תוספות מסכת חולין דף צג עמוד ב

מדלא קא בריין הני אבר מן החי נינהו - מן התורה לא הוי אבר מן החי כיון שמחוברים הם מעט הם נותרין בשחיטה כאברים המדולדלים ואין בהם אלא מצות פרוש בלבד כדאמר בפרק בהמה המקשה (לעיל דף עד.).

4. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף צג עמוד ב

מדלא קא בריין הני אבר מן החי נינהו. מבואר בתוס' דאף מאן דאסר אינו אלא מדרבנן, דומיא דאבר המדולדל דמבואר לעיל (עד א) דאין בהם אלא מצות פרוש. וקשה א"כ היאך נחלקו בזה רב אמי ורב אסי, הרי בברייתא שנינו דצ"ע דאבר ובשר המדולדלין אסירי. ובאמת ברמב"ם חילק ביניהם, דגבי בשר המדולדל פסק (מאכ"א פ"ה ה"ו) דבשר המדולדל בבהמה אסור ואין לוקין עליו ומשמע דהוי מדאורייתא, וכשהזכיר (שם ה"ז) לכל הדינים המובאים כאן כתב הרמב"ם דאסורים באכילה ממנהג שנהגו כל ישראל מקדם. וטעם החילוק הוא דאבר ובשר המדולדלין אסירי מדאורייתא משום דלית בהו גידין המחוברין זה בזה, ורוב האבר נחתך ומחובר רק ע"י מיעוטו, וזה נכלל באיסור דבשר בשדה טריפה וגו', משא"כ הכא הו"ל רק מנהג ושפיר פליגי בזה רב אמי ורב אסי.

5. תוספות מסכת חולין דף צג עמוד ב ד"ה משום אל

משום אל תטוש - סבר כרב אשי דאמר בפ"ק (לעיל דף יח:) דהיכא דדעתיה לחזור נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם א"נ ככ"ע ואת לא תיכול במקומו קאמר.

6. ספר שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב ואת לא תיכול משום אל תטוש תורת אמך. (פרש"י מנהג מקומך שאתה מבבל ושם נוהגין בו איסורא. וכן מפרש בחידושי הרשב"א כלומר מותרין הן במקום שלא נהגו איסור, אבל אתה שאתה ממקום שהנהיגו בו איסור לא תיכול מינייהו, אלא נהוג כאנשי מקומך לחומרא משום שנא' אל תטוש וגו', ור' שמעון בר אבא דעתו לחזור היה. אבל הרמב"ם (מאכ"א פ"ה ה"ז) כתב שאסור לאכלו ממנהג שנהגו כל ישראל מקדם שהרי הוא דומה לאמה"ח. ומפרש במ"מ שדעת הרמב"ם שבכל מקום אסורין שמנהג הוא שנהגו ישראל מקדם, וכן כתבו הרא"ש והר"ן דאנן כתר בני בבל גרין ואסירי לן. ועוד כתב הר"ן דביעי חשילתא בני בבל מדינא אסרי להו, דלא אשכחן דמשום מנהגא בלחוד הוה מימנעי מלמיכלינהו. וכתב הב"י (סוסי" סב) דכן נראה מדברי רש"י. ובמ"מ כתב דהלשון בגמ' ואת לא תיכול משמע כפרש"י.

ומצינו כזה בטור (או"ח סי' תנה) והרבה נוהגין שלא ליתן מלח בפת בפסח וכן נוהגין בכל אשכנז, ואין טעם ברור לאסרו, ומ"מ אין לשנות משום ואל תטוש תורת אמך. ועי' בספר חסידים (סי' תתקע) דשני פעמים כתיב במשלי (א-ח, ו-כ) "אל תטוש תורת אמך", תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

7. ספר שערים מצויינים בהלכה

טבח שנמצא חלב אחריו וכו'. ומסיק בגמ' דאם נמצא כשעורה מעבירין אותו מפני שהטבח נאמן על החלב. כתב הר"ן שמעבירין אותו שלא ליקח ממנו בשר עוד, ומיהו אין דינו כחשוד, שהחשודין חזירתן קשה כו', וחשבינן ליה כפושע וחזרתו קלה, וסגי בקבלת חברות לפני שלשה וכו'. ועי' בהגהות אשיר"י דמכריזין עליו בבית הכנסת וחודש ימים לא יתעסק באומנתו וכו'. ועי' בשו"ע (יו"ד סי' יח סי"ט). ועי' ברמב"ם (מאכ"א פ"ח ה"ט) טבח נאמן למכור בשר ונמצא בשר נבלה או בשר טרפה, מחזיר את הדמים לבעלים ומשמתין אותו ומעבירין אותו, ואין לו תקנה לעולם ליקח ממנו בשר עד שילך למקום שאין מכירין ויחזיר אבדה בדבר חשוב כו' שודאי עשה תשובה בלא הערמה. ואפשר שה"ה נמי כאן. ועי' בב"י (יו"ד סוסי" סד)

8. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף צג עמוד ב
להלקותו, הכוונה למכת מרדות.

❖ **מעדני יום טוב מסכת חולין פרק ז סימן טז ד"ה ג] להלקותו.**
לא מצינו בכל התורה לאו ואזהרה שלא יניח הבשר מלנקרו מהחלב שבו וא"כ מלקות זו מהיכא רמיזא אלא מלקות זו לא במלקות של תורה קאמר אלא מכת מרדות וכן הוא לשון הרמב"ם בספ"ז מהמ"א וכתבו ג"כ הטור ס"ס ס"ד ובפירוש אמרינן בגמרא בפרק נערה דף מ"ה מאי לוקה מכת מרדות מדרבנן:

9. ספר ישא ברכה

רמז) בגמ' ולא פליגי כאן להלקותו
כו'. פי' מכת מרדות מדרבנן,
"דניקור" החלב לית צי' כלום אלא על האכילה
איכא לאו, ומשום לפני עור לא לקי נמי מה"ת
דהו"ל לאו שאין בו מעשה (כדכ' החינוך),
ואפשר דהוי נמי לאו שנכללות, וכתב הראב"ד
דכלל אלו אינו מועיל מה שאומר המנקר שוגג
הייתי.

10. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף צג עמוד ב

כאן להלקותו כאן לעברו. פי' אף דכחצי שעורה נמי אסור, מ"מ עדיין אין מעבירין אותו, דאיכא למיתלי בטעות, משא"כ בשעורה דודאי מזיד הוא. והא דאמרינן למר זוטרא דבכזית אפי' בב' ובג' מקומות היינו נמי דאיכא בכל אחד כשעורה, דאל"ה מה בכך דאיכא כזית הא מ"מ יש לתלות בטעות.

11. רא"ש מסכת חולין פרק ז סימן טז

איתמר טבח שנמצא אחריו חלב רב יהודה אמר כשעורה. ורבי יוחנן אמר בכזית אמר רב פפא לא פליגי כאן להלקותו בכזית כאן לעברו בכשעורה. אמר מר זוטרא כשעורה במקום אחד כזית אפילו בשנים ושלשה מקומות***(ה) והילכתא להלקותו בכזית לעברו בכשעורה. אין הטבחים נאמנים על גיד הנשה [דברי ר"מ] וחכ"א נאמנים עליו(ו) ועל החלב(ז) אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן(ח) חזרו לומר אין נאמנים. אמר רב נחמן ובזמן הזה נאמנים. אכשור דרי. מעיקרא סברי כרבי יהודה ולבסוף סברי כרבי מאיר. כל כמה דהו דכירי לר' יהודה לא הוי מהימני. השתא דאנשווי לרבי יהודה מהימני:

❖ **דברי חמודות מסכת חולין פרק ז סימן טז ד"ה (סט) להלקותו.**

ומעבירין אותו כ"כ הר"ן וכ"כ הרמב"ם והטור וכתב עוד הר"ן ומיהו אף על גב דמעבירין ליה אין דינו כחשוד שחשודים חזרתן קשה כדאי' בסנהדרין מפני שהן מזידין אבל הכא לא חשבינן ליה מזיד אלא פושע הוא וחזרתו קלה ובקבלות חברות שיקבל עליו שיתנהג כחבר לענין זה בפני שלשה סגי ליה כדמוכה בבכורות גבי חבר ונעשה גבאי וכל הדברים האלו נידונין לפי מה שהם לפי כוונת האנשים ולפי אונסם ופשיעותם ע"כ ולישנא דפושע הוא שכתב אינו מלשון הכתוב עון ופשע דאדרבה לשון מרד הוא שהוא קשה ממזיד אלא לשון משנה הוא לשון פשיעה המוזכר אצל שומריין ובסעיף ע"א אכתוב בענין חזרתו לכשרותו:

❖ **דברי חמודות מסכת חולין פרק ז סימן טז ד"ה (עא) לעברו בכשעורה.**

ונראה שיש להכריז עליו בבהכ"נ בה"ב פלוני הטבח העבירוהו מאומנתו מפני שנמצא אחריו חלב כשעורה ויהיה חדש ימים שלא יעסוק באומנתו ולאחר חדש ימים יבא אצל ת"ח שבעירו או עיר הסמוך

לעירו ויאמר כך וכך עשיתי והטאתי ותוהא אני על הראשונות ויתנו לו הדין לפי ראות עיניהן ואח"כ יכריזו בבהכ"נ פלוני הטבח שהעברנוהו מפני שנמצא אחריו חלב כשעורה כבר תהא ונתחרט על מעשה הרע הזה וקבל עליו מה שצוהו ת"ח ומכאן והלאה החזירוהו לאומנתו והרי הוא נאמן לסמוך עליו כבראשונה וקודם שישמעו הכרזה זו בבית הכנסת אין לסמוך עליו ואסור ליקח ממנו בשר ואם נמצא אחריו כזית היו מלקין אותו ברבים בבהכ"נ ולאחר המלקות יאמר בעצמו בקול רם אני פלוני לקיתי מפני שנמצא אחרי כזית חלב והכל כמו שכתבנו אבל אם מכר חלבים בחזקת שומן או טרפות בחזקת כשרות מחמירין עליו טפי מפני שהוא מזיד וצריך לקבל הדין בפני הת"ח ואפ"ה לא סמכינן לאכשורי ואפילו ליעשות חנוני למכור אגוזים לא שבקינן ליה עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבידה מתחת ידו בדבר חשוב או שיוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב והוא שלו (ועיין בפרק זה בורר סי' ט) והמוכר טריפות בחזקת כשרות ומת קודם שעשה תשובה אסור להתעסק בקבורתו ואפי' כלבים אוכלים את בשרו ולוקקים דמו אסור להבריח מעליו אבל אם עשה תשובה אין לך דבר שעומד בפני בעל תשובה מא"ז עכ"ל הגהות אשר"י ועיין בכורות פרק עד כמה ובפ' פסולי המוקדשים ובבבא בתרא בפ' המוכר פירות:

❖ **דברי חמודות מסכת חולין פרק ז סימן טז ד"ה (סח) שנמצא אחריו חלב כו'.**

אבל נמצא אחריו חוט או קרום אין עליו מלקות או העברתו מאומנתו אלא מלמדין אותו ומזהירין אותו שלא יזלזל באיסורים כן כתב הרמב"ם בספ"ז מהמ"א וטעמו פ"ה"מ מדאמרינן לעיל חלב אמרה תורה ולא חוטינן ואי איתא דהכא אפילו בחוטינן היו אומרים כן בגמרא לרבנותא:

12. ספר ישא ברכה

ר"י) בגמ' זהלכתא להלקותו בכזית כו'. מדאמר "והלכתא" משמע דאיכא פלוגתא בזה כדאמרינן בעלמא (עי' בשבט דף נ"ז: וש"נ) הלכה מכלל דפליגי, ור"פ הא אמר לעיל דלא פליגי. ונדק"ס כתב דהני חמש חיבות והלכתא כו' לימנייהו בכל הכת"י. ומרש"ל כתב דמר זוטרא פליגי אדר"פ וס"ל דתרווייהו (ריו"ח ור"י) איירי בלהלקותו או לעצרו וכו'. שו"ר ברש"א דמר זוטרא אתא למיפלג אדריו"ח, וא"ש דקאמר והלכתא וכו' יע"ש. ולפ"ד הרש"א ורש"ל נראה דלריכין לגרוס בגמרא מר זוטרא אמר. ועי' בחי' הר"ן.

13. ספר ישא ברכה

ר"ח) בגמ' והשתא דאנשייהו לדר"י כו'. הקשה הרעק"א מאי הועילו בזה דשכחו לדר"י ועושין כר"מ, הא ר"מ ס"ל דאין נאמנין מחמת הטירחא.

14. חתם סופר על חולין דף צג/ב

והשתא דאנשויה לר' יהודה מהימני. צ"ע לפום פשטיות הסוגיא משמע דאלו היה צריך לטרוח ולחטוט גם ר' יהודה מודה דלא מהימני אלא ר' יהודה לטעמיה דסגי בגמימה, וא"כ השתא דקיי"ל כר"מ דבעי חטיטה אין לנו על מי לסמוך להאמין לטבחי אע"ג דאנשויה לר' יהודה. ע"כ צ"ל אפי' בדבר שיש בו טורח מ"מ רוב המצויין מומחין ומוחזקים בכשרות ובדבר דלית ביה טורח אפי' מיעוטה ליכא כמו סתם ספרי דדייני מגמר גמירי רפ"ק דגיטין אך בדבר טורח איכא מיעוטה מיהת ור"מ הא דחייש למיעוטה וכדאיתא בכיוצא בזה רפ"ק דגיטין, ומשו"ה ר"מ הוא דחייש אבל לדידן בתר דאנשויה לר' יהודה תו ליכא למיחש למידי כצ"ל:

15. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף צג עמוד ב

כמה דהוו דכירי לדר"י לא מהני, והשתא דאנשויה לדר"י מהימני. צ"ע, הרי לר"מ אין נאמנים כין שצריך לחטט, ואין מסקינן דנאמנים? אלא הביאור בזה הוא שרבי סתם מתני' ולקמן צ"ו תנן שיטול את כולו, ופרש"י לחטט, יוצא שסתם צריך לחטט, ואעפ"כ נאמנים, ולא שהנאמנות תליא בא"צ לחטט.

16. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף צג עמוד ב

מתני', שולח אדם ירך לעו"כ. באמת הו"ל למיתני דשולח לישראל, דאי אין ניכר אסור משום לפנ"ע, אז זה פשיטא. אלא החידוש הוא דווקא על גוי דאין לפנ"ע אלא לפני דלפני, שמא ימכור לישראל, כדאיתא בבגד כלאים דאסור. ומדובר ברוב טבחי ישראל, ולכן מותר לקנות בשר מגוי, אך יוצא מזה חומרא, דאסור למכור נבלה לגוי שמא ימכור לישראל. וא"ת הרי מותר לקנות מגוי משום רוב, ומאי תקלה איכא? אך עכ"פ גורם תקלה, כמו שמוכיחה הגמ' דצפור משולחת דמצורע מותרת, דלא אמרא תורה שלח לתקלה, והרי אין תקלה כי המוצאה מותר לאוכלה משום רוב, אעפ"כ חשיב שילוח לתקלה.

17. ספר ישא ברכה

רכ) במתני' ירך לעובד כוכבים כו'.
כיון דשלימה הוא מותר, הא חמוכה אסור
כמפורש בגמרא. והא דנקט התנא לנכרי אע"ג
לישראל נמי אסור לשלוח חמוכה מהאי טעמא
- דלמא סבור דניטל הגיד, כתב הרשב"א
דדבוחא קמ"ל לא מיבעיא לישראל ודאי אסור
דאיכא משום לפני עור אבל לעכו"ם סד"א
הואיל וליכא לפני עור (דהרי נכרי מותר לאכלו)
מותר לשלוח לו חמוכה, קמ"ל דאסור דלמא
יראה ישראל אחר ויקחנו ממנו ויאכלנה בגידה,
וכ"כ הר"ן.

18. ספר ישא ברכה

ריט) במתני' שולח אדם ירך
לעכו"ם כו'. קתמא משמע דשולח לו
במתנה. ואע"ג דאסור ליתן מתנה לנכרי וילפינן
לי מקרא דלא תחנם (בע"ז דף כ"ו.), תירונו
התוס' לקמן (דף קי"ד:) דתניא בתוספתא אס
הי' שכינו מותר, וכמו כן כל שיש בו מפני דרכי
שלו מותר - כדכתב הרשב"א בתשובה.

והמחירי כתב שם צ"ו דהיינו דוקא בנכרים
בכופרים זה', אבל המאמינים אין ספק שאף
אם אינו מכירו מותר "וראוי" ליתן להם
מתנות. ויש אומרים שלא כתב כן אלא מאימת
המלכות ויל"ע.

19. ספר שערים מצויינים בהלכה

משנה שולח אדם ירך לעובד כוכבים. הא דקתני שולח אדם ולא קתני סתמא שולחין ירך, מפרש בשושנים לדוד עפ"י מש"כ התוס' במס' פסחים (כב. ד"ה ור"ש) דמתני' כאן אתיא כוותיה דרבי יהודה, והקשו בשם הריב"א דהא ר"י אית ליה במס' ע"ז (כ.) דאסור ליתן להם מתנת חנם, ותירצו דבתוספתא (פ"ג) תניא אם היה שכינו מותר מפני שהוא כמוכרו לו, ומשו"ה לא תני כאן שולחין דלאו לכו"ע שרי, אלא יש אדם שמותר כגון שכינו. ועי' בשו"ת הרשב"א (סי')

א. דף על הדף מסכת חולין דף צג עמוד ב

במשנה: שולח אדם ירך לעכו"ם שגיד הנשה בתוכה. בפני שמקומו ניכר.

ברמ"א (או"ח סי' שז סעיף כא) כתב דמותר ליהודי לומר לאינו יהודי לעשות מלאכה לעצמו ע"כ. וכתב המג"א (שם ס"ק ט): והגהות מרדכי פה כתב דבדבר שאין הישראל נהנה ממנו מותר לומר לעכו"ם לעשותו. ויש לשאול דתנן (חולין צג ב') שולח אדם ירך לעכו"ם אף על פי שגיד הנשה בתוכו, אלמא דמותר לומר לעכו"ם אכול גיד הנשה, ומעשים בכל יום שאנו מאכילים לעבדינו טריפות. ויש לומר דבאכילת העכו"ם שהדבר נראה שהעכו"ם להנאת עצמו מכיון, חשבינן כאומר לעכו"ם עשה מלאכתך ושרי. עכ"ל הגהות מרדכי.

ב. דף על הדף מסכת חולין דף צג עמוד ב

במשנה: שולח אדם ירך לעכו"ם שגיד הנשה בתוכה.

ולפי זה גיד הנשה מותר בהנאה. וכן פסק הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ח הי"ד) שגיד הנשה מותר בהנא', ומותר ליתן אותו מתנה לגוי.

וברא"ש (סי' י"ז) הביא שחכמי לונגל חלקו והשיגו על הרמב"ם מסוגיא דפסחים (כ"ב ע"א), וגם רבינו יונה חולק על הרמב"ם ואוסר בהנאה. והרא"ש מתיר בהנאה, וכתב שבאשכנז נוהגין ליתנו לגוי, ויש ארצות שאין נותנין אותו לגוי, ואף לחתול אין מאכילין אותו.

ובבית יוסף (יו"ד סי' ס"ה) הביא דברי הרא"ש שמסיק להתירו בהנא', וכתב: מיהו בזוה"ק (פ' וישלח) נראה שהגיד אסור בהנאה, ולכן טוב לזהר.

וכתב על זה הדרכי משה: ואיני מבין דבריו, כי שמעתי כי בעל ספר הזוהר הוא סתם רבי שמעון המוזכר בתלמוד, שהוא רבי שמעון בן יוחאי, והא פליג עמו בתלמוד שלנו (פסחים כ"ב ע"א) רבי יהודה ומתירו בהנאה, ור' יהודה ור"ש הלכה כרבי יהודה. כן נראה לי. וכן כתב בית יוסף עצמו בספרו באורח חיים סימן כ"ה (לגבי תפילין בחול המועד), וכן כתב האו"ה שמוכרין הגידין לאותם העושין מלאכה בגידין.

ולהלכה כתב בשו"ע (סי' ס"ה ס"י) גיד הנשה - מותר בהנאה עכ"ל. והגרעק"א בדרו"ח כאן ובפסחים (כ"ב) כתב כמה וכמה מהלכים ליישב שיטת הרמב"ם בדרך פלפול.